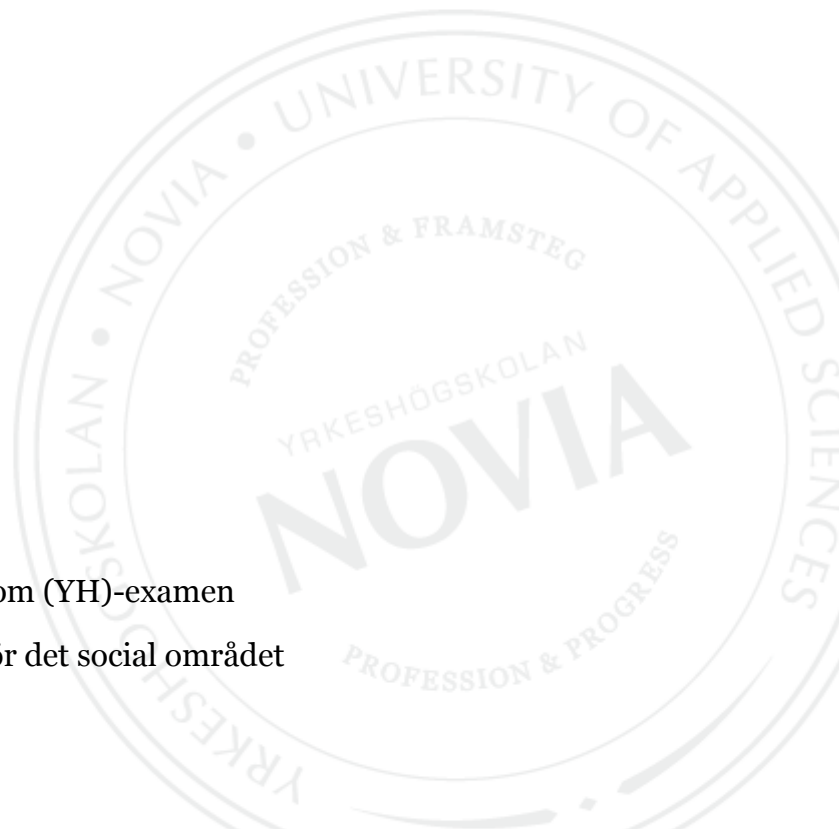

Sociala berättelser och seriesamtal

ett arbetssätt för frivilligarbetare som har personer med autism som kunder

Marthina Korhonen

Examensarbete för socionom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för det sociala området
Åbo 2011

EXAMENSARBETE

Författare: Marthina Korhonen

Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Åbo

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Socionom (YH)

Handledare: Christine Welander

Titel: Sociala berättelser och seriesamtal- ett arbetssätt för frivilligarbetare som har personer med autism som kunder

---

Datum 20.4.2011

Sidantal 23

Bilagor 3

Sammanfattning

Beställaren av mitt examensarbete är Turun- seudun lihastautiyhdistys ry och dess avdelning för frivilligverksamhet. Jag hade fria händer då jag valde ämnet och mitt val blev att skriva om sociala berättelser och seriesamtal. Målet var att ge ett arbetssätt för frivilligarbetarna och syftet med arbetssättet är att stärka resurser, stöda och motivera frivilligarbetarna i sitt arbete. Enligt frivilligarbetarna på fältet behöver man handledning och nya arbetssätt, för att kunna göra sitt arbete så bra som möjligt.

Jag har velat visa via mitt examensarbete att fast man inte kanske har kunskap av dessa arbetssätt, kan man enkelt och behändigt ändå börja använda dem.

Jag har via litteraturstudier visat att behovet av nya arbetsverktyg behövs då man jobbar som frivilligt och att sociala berättelser och seriesamtal fungerar för personer som har autism.

Språk: Svenska

Nyckelord: Sociala berättelser, seriesamtal, autism, arbetssätt, arbetsverktyg, frivilligarbete, kommunikation, sociala färdigheter, metoder, socialpedagogik

---

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Marthina Korhonen

Koulutusohjelma ja paikkakunta: Sosiaalialan koulutusohjelma, Turku

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Sosionomi (AMK)

Ohjaajat: Christine Welander

Nimike: Sosiaaliset tarinat ja sarjakuvien kuvitettu keskustelu -
työmenetelmä vapaaehtoistyöntekijöille autistisen asiakkaan kohtaamisessa

---

Päivämäärä 20.4.2011

Sivumäärä 23

Liitteet 3

Tiivistelmä

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Turun seudun lihastautiyhdistys ry ja sen vapaaehtoistoiminta. Opinnäytetyön aiheen valintaan annettiin vapaat kädet, minkä takia aiheeksi on valittu sosiaaliset tarinat ja sarjakuvien kuvitettu keskustelu. Työni tavoitteena on tarjota työmenetelmä joka vahvistaa voimavaroja, tukee ja motivoi vapaaehtoisten työtä. Monet vapaaehtoiset kokevat haluavansa ohjausta ja uusia työmenetelmiä, jotta he voisivat tehdä työnsä mahdollisimman hyvin.

Työn avulla haluan osoittaa, että vaikka ei ole aiempaa kokemusta näistä työmenetelmistä, on niitä kuitenkin helppoa ja kätevää ruveta käyttämään.

Kirjallisuustutkimusten pystytään osoittamaan, että vapaaehtoiset tarvitsevat tukea ja uusia työmenetelmiä työssään. Kirjallisuustutkimusten avulla voidaan osoittaa myös, että sosiaaliset tarinat ja sarjakuvien kuvitettu keskustelu toimii autististen henkilöiden kanssa työskennellessä.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: Sosiaaliset tarinat, sarjakuvitettu keskustelu, autismi, työmenetelmät, työvälineet, vapaaehtoistyö, kommunikaatio, sosiaaliset taidot, sosiaalipedagogiikka

---

BACHELOR'S THESIS

Author: Marthina Korhonen

Degree Programme: Social services, Turku

Specialization: Bachelor of social services

Supervisors: Christine Welander

Title: Social stories and talk series- a working method for the volunteers that have people with autism as customers

---

Date 20.4.2011

Number of pages 23

Appendices 3

Summary

The client of my project is Turun-Seudun lihaustautiyhdistys ry and its division of volunteerism. I had a free hand when I chose the topic and my choice was to write about social stories and talk series. The aim is to provide a method for volunteers and the purpose of the thesis is to strengthen the resources and support volunteers in their work. According to volunteers, they need guidance and new working methods, in order to do their work as well as possible.

I wanted to show through my thesis that despite lack of knowledge of these approaches, one can easily and conveniently still enjoy volunteer work.

I have studied literature demonstrating that there is a need for new tools when you are working voluntarily, and other literature studies showing that social stories and talk series work for people who have autism.

Language: Swedish

Key words: Social stories, talk series, autism, working methods, working tools, volunteer work, communication, social skills, methods, social pedagogy

---

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syft och frågeställningar	3
1.2	Val av ämnet och avgränsningar.....	3
1.3	Arbetets uppbyggnad	4
2	Tillvägagångssätt	5
3	Frivillgarbete i Finland.....	5
4	Autism och autisten socialafärdigheter	7
5	Sociala berättelser och seriesamtal	8
5.1	Sociala berättelser	9
5.2	Seriesamtal	10
6	Teroretiska utgångspunkter.....	12
7	Socialpedagogisk förankring och metoder.....	13
7.1	Socialpedagogik.....	13
7.2	Metoder.....	14
8	Praktiska delens förverkligande	15
8.1	Exemplen	16
8.2	Fotografierna.....	16
8.3	Manualen och texterna.....	17
8.4	Slutliga produkten.....	17
9	Tillförlitlighet och etik	17
10	Kritisk granskning och diskussion.....	18
	Källförteckning.....	21
	Bilaga 1 Skriftligt lov av Frida Lindholm	
	Bilaga 2 Skriftligt lov av Anni Herlevi	
	Bilaga 3 Produkten. Manual och exempel på sociala berättelser och seriesamtal	

1 Inledning

Mitt examensarbete kommer att handla om sociala berättelser och seriesamtal, både i text och bildformat, som frivilligarbetaren kan använda då de har personer med autism som kunder. Sociala berättelser är små berättelser som skall förklara en situation eller ett sammanhang och gör det lättare att kommunicera.

Kommunikation är nödvändig i många olika sammanhang bl.a. uttrycka känslor och för att göra sammanhangen begripliga. Genom kommunikation realiseras gemenskapen mellan människor. Den kommunikativa kompetensen är en förutsättning för att skapa en relation mellan människor och är etiskt och praktiskt en viktig kompetens då det handlar om förhållandet mellan människor. (Eriksson & Markström 2000, 151-152).

Att kommunicera och att förstå olika situationer, hjälper att lyckas och umgås med varandra. Ibland behövs situationer och möten visualiseras. Därför hjälper sociala berättelser och seriesamtal. Typiskt för autister är en den speciella sociala växelverkan, att knyta sociala situationer och sociala sammanhang är svårt för autister. (Kerola & Kujanpää & Timonen 2009, 35)

Mitt examensarbete ingår i projektet Tillgång, aktivitet och gemenskap – T .A. G i livet.

”Projektets mål är att stöda vuxna och äldre klienter i olika livssituationer till självständighet och funktionsförmåga genom resursförstärkande och rehabiliterande arbetssätt: genom att utveckla handledning till metoder för egenvård/livshantering samt genom att utveckla resursförstärkande arbetssätt och serviceformer. I projektet förstärks även anhöriga och personalens kunskaper inom rehabiliterande arbete. Samtidigt främjas deras egna resurser och arbetsrelaterade välmående.”
(Vaartio-Rajalin 2010)

På professionella (t.ex. Kårkulla samkommun) ställen, där man har kunder som har autism, har man märkt hur bra arbetssätt sociala berättelser och seriesamtal är. Men det finns ställen där man inte har så mycket kunskap om dessa arbetssätt, som t.ex. frivilligarbetarna på Avustajakeskus, då är min idé att föra vidare den till frivilligverksamheten och vill att de ska kunna använda dessa arbetssätt i sitt arbete och framförallt ge ett nytt arbetssätt för att kunna ge service åt personer med autism.

Beställaren av mitt examensarbete är Turun lihastautiyhdistys ry och dess avdelning som koordinerar frivilligverksamheten i föreningen, Avustajakeskus. Avustajakeskus förmedlar frivilligarbetare för olika kundtyper, det finns ca.450 frivilligarbetare registrerade vid Avustajakeskus. Vanligaste arbeten som frivilligarbetaren gör är t.ex. följa med kunden på

läkarbesök och fritidssysselsättning. Frivilligarbetarna får ingen lön, men t.ex. busskostnader ersätts av kunden. (personlig kommunikation med Salonen, 20.01.2011)
Personer med autism är en liten kundgrupp i Avustajakeskus, men genom mitt examensarbete och arbetssättet kan frivilliga lättare arbeta med personer som har autism och arbetssättet hjälper till att ta mera kunder som har autism i verksamheten. Kunderna är vuxna personer. Projektet T.A.G - i livet riktar sig ju också till den vuxna personen.

Det finns ca.10 000 personer som har autism i Finland. Personer som har beteende som liknar autism, finns det ca.50 000 i Finland. (Autismi- ja Aspergerliitto ry 2011)

Många känner ofta att personer med autism är svåra att bemöta och svåra att arbeta med, men så är inte fallet då man har rätt arbetssätt att bemöta och förstå en person med autism. Därför kommer jag i mitt examensarbete att påvisa ett arbetssätt som underlättar arbetet och bemötandet av en person med autism. Jag kommer att rikta mitt examensarbete till de frivilligarbetarna på Avustajakeskus i syftet att både stärka deras resurser och för att underlätta deras arbete med personer som har autism. Av mina egna erfarenheter vet jag att sociala berättelser och seriesamtal verkligen fungerar och att man har nytta av dem.

Det talas också om socialt stöd och den är beroende av en persons behov. Personen i fråga närmaste människor måste börja med att fundera med vem klienten (i detta fall kunden) skulle kunna träna sina sociala färdigheter med. Klienten behöver hjälp och stöd. Viktigt är att klienten ges möjligheten att pröva sig fram. Genom feedback från omgivningen, stärks klientens sociala förmåga, samt ändra på självuppfattningen och stärka självförtroendet. (Karjalainen & Vilkkumaa 2004, 127)

Jag ser det viktigt att alla handikappade har möjlighet till assistans, speciellt personer med autism. Avustajakeskus och dess frivilligarbetare gör ett värdefullt arbete. Det känns för mig som om personer med autism blir lite utanför p.g.a. att man känner att det är svårt att arbeta med dem. Därför vill jag att mitt examensarbete ger ett arbetssätt för de frivilliga, för att de skall kunna ge service också åt personer med autism.

1.1 Syftet och frågeställningar

Syftet med mitt examensarbete är att ge ett arbetssätt åt frivilligarbetarna i Avustajakeskus, men också ett redskap som ett anhöriga/personal på boende har nytta av. Syftet är också att arbetssättet skall stärka resurser, stöder och motiverar frivilligarbetarna i sitt arbete. Arbetssättet är speciellt viktigt i nya kundkontakter.

Frågeställningar:

- Hur ser frivilligarbete ut i dagens Finland och hur stöder man frivilligarbetare?
- Hur kan sociala berättelser och seriesamtal underlätta frivilligarbetarna i sitt arbete med autister?

1.2 Val av ämnet och avgränsningar

Valet av ämnet skedde i diskussion med Avustajakeskus frivilligkoordinator Kuu-Katjaana Salonen. Jag valde att skriva om den minsta kundgruppen som Avustajakeskus har, kundgruppen med personer som har autism. År 2010 har de haft en kund med autism och år 2009 två kunder med autism. Kunderna bor i gruppboenden. Enligt Salonen (personlig kommunikation 20.01.2011) är kundgruppen för tillfället mycket obefintlig och kanske t.o.m. en försvinnande kundgrupp. Det kom också tydligt fram att frivilligarbetarna är i behov av handledning och olika arbetssätt i sitt arbete. Målet med mitt examensarbete är att ta fram ett arbetssätt i form av ett USB- minne där det lagras exempel på sociala berättelser och seriesamtal, samt en manual hur man använder sig av berättelserna och samtalen. Min tanke är också samtidigt att Avustajakeskus i framtiden kan ta emot flera kunder som har autism. En orsak till att jag valde ämnet är att jag själv är intresserad av dessa arbetssätt och har arbetat med dem bl.a. på ett av Kårkulla samkommuns boenden i Borgå och där arbetade jag med t.ex. sociala berättelser med en klient som hade autism. Den andra orsaken var att kunna förmedla arbetssättet till ett sådant ställe där de inte förr har använt dessa arbetssätt och den tredje orsaken för att jag skulle vilja att Avustajakeskus utvidgar sin verksamhet och tar emot flera kunder som har autism.

Mitt examensarbete riktar sig i första hand till frivilligarbetarna, men jag tror också att personalen på boende eller en anhörig kan ha nytta av mitt examensarbete.

För det är enligt mig viktigt att personer med autism också kan utnyttja frivilligverksamheten för att personalen/ den anhöriga inte alltid har möjlighet att följa med på t.ex. läkarbesök och för att kunna vara social med andra människor än med dem som de ser varje dag.

Jag kommer som socionom (YH) att ha nytta av mitt examensarbete i framtiden. Som socionom (YH) kommer jag säkert i många olika sammanhang att arbeta med personer som har autism och då kommer jag att behöva dessa arbetsätt .

Det finns många olika metoder att använda då man kommunicerar, umgås och förklarar situationer för en person som har autism, t.ex. motorisk kommunikation, föremål/symboler gester, teckenspråk/tecken med stöd, tal, bilder, eller skriftliga texter. (Kerola m.fl. 2009, 67)

Jag har valt att avgränsa mig till bild och skriftliga texter, alltså sociala berättelser och seriesamtal, för att kunna fördjupa mig i dessa två metoder.

1.3 Arbetets uppbyggnad

I den teoretiska delen beskriver jag hur frivilligarbetet ser ut i dagens Finland och redovisar om några forskningar som gjorts. I kapitlet om autism redogör jag kort om vad autism är och tar upp autistens sociala färdigheter. Jag kommer att redogöra för undersökningar som gjorts om sociala berättelser och visa sociala berättelser och seriesamtals ursprung. Eftersom jag utbildas till socionom (YH) och vår utbildning långt går ut på socialpedagogik, vill jag visa kopplingen till socialpedagogik i mitt examensarbete. Jag vill via min teoridel få svar på mina frågeställningar.

I den andra delen, praktiska delen, kommer jag att visa exempel på sociala berättelser och seriesamtal. Konkret kommer dessa exempel som bilaga i mitt arbete. Exempelen sätts också på ett USB- minne. Mina exempel kommer att vara fiktiva, men kommer att visa sådana situationer/sammanhang som frivilligarbetaren och kunden kan ha. Bilderna som jag behöver för mitt arbete kommer jag att ta själv. Till USB- minnet sätts också en manual, där jag beskriver hur man använder sociala berättelser och seriesamtal. Manualen finns också som en bilaga i mitt examensarbete.

2. Tillvägagångssätt

Som datainsamlingsmetod har jag använt mig av är litteraturstudier av relevant litteratur, forskningsartiklar och vetenskapliga texter. Jag har sökt litteratur på olika bibliotek; Yrkeshögskolan Novia, Åbo stadsbibliotek, Åbo akademis bibliotek, Turun yliopiston kirjasto, Borgå stadsbibliotek. Jag har använt mig av databaser som EBSCO och Emerald Library. Som sökord har jag använt sociala berättelser eller social stories, det engelska ordet gav mig mera träffar. Jag begränsade sökningen till att endast ta fram de artiklar som var i fulltext. Jag fick exempelvis 181 träffar på EBSCO. Jag gallrade vidare artiklarna genom att se vilka artiklar som handlade om sociala berättelser och autism. Då föll träffarna till 31 där äldsta träffarna var från 1993. Då jag har läst om autism, frivilligarbete i Finland och socialpedagogik har jag använt mig av relevanta böcker.

Jag har också kontaktat Kårkulla samkommun och deras pedagogiska handledare, FDUV och Finlands svenska Autism- och Asperger förening rf om möjlighet att få använda deras litteratur. Kårkulla samkommun var vänlig och lånade mig lite litteratur, Autism föreningen kunde inte hjälpa och hänvisade mig också till Kårkulla och FDUV. Från FDUV fick jag inget svar.

Jag valde att inte direkt kontakta frivilligarbetarna, dels för att de är en så stor grupp och dels för att de inte för tillfället finns så många kunder som har autism och där med inte frivilligarbetare som arbetar direkt med den kundgruppen.

3. Frivilligarbete i Finland

Koskiahon (2001, 16-17) beskriver att ordet frivillig begrips ofta med en enskild person. Den enskilda gör ofta sitt frivilligarbete via en organisation. Organisationens enskilda medlem gör frivilligarbete, just så som Avustajakeskus frivilligarbetare.

Frivilligarbete är socialsamhälleligt arbete. Man talar om att frivilligarbete kan jämföras med tredjesektorns arbete, som är olika föreningar och organisationer. Frivilligarbetaren gör arbetet utan lön, men organisationen som bedriver frivilligverksamhet kan få ersättning, (Eskola och Kurki, 2001, 16-17) just så som Avustajakeskus.

Frivilligarbete hör till benämningen medborgarsamhälle. Förr använde man medborgarsamhället som en benämning i Finland och till ett mera medborgerligtsamhälle är vårt samhälle igen på väg. Att hjälpa varandra över gränserna börjar mer och mer synas i vårt samhälle. (Eskola och Kurki, 2001, 17) Medborgar aktivitet som man också kan kalla det är individens aktiva hjälp utåt, att göra tillsammans och för allas bästa. (Harju 2003, 10)

Teoretiskt ser man frivilligarbete som en del av ett välfärdssamhällets tredjesektor, där den fungerar för de marginaliserade som t.ex. personer med utvecklingsstörning och funktionshinder. Men man vill påpeka den viktiga växelverkan mellan den offentliga sektorn och tredje sektorn. Sektorerna är inte motsatser med varandra, utan utfyller varandra. (Lahtinen 2003, 11-12)

af Hällström (2011, 3) skriver i en artikel i *Kyrkpressen* om Henrietta Grönholms forskning om frivilligarbete. Där berättar af Hällström om vad Grönholm har kommit fram till bl.a. till att en av tre personer i Finland arbetar frivilligt, hälften av de som inte gör frivilligarbete kunde tänka sig att göra det om de bara hittade den rätta utmaningen.

Avustajakeskus frivilligarbetare gör frivilligarbete utan lön. Tanken är att de skall finnas till vid vardagssysslor för kunden, men dock inte gå t.ex. till butiken för kunden, utan med kunden. Helt enkelt vara med som stöd i olika situationer.

Frivilligarbetaren behöver ofta stöd och handledning i sitt arbete, så att de kan grantera en utveckling och att arbetet blir kvalitativt. Man vill också via handledning hämta ny information och stärka de resurser som finns. Också att få nya arbetsverktyg och arbetsätt är önskvärt. (Porkka & Salmenjaakko, 2005, 11)

Det är viktigt via handledning att motivera frivilligarbetaren i sitt arbete och få frivilligarbetaren att stanna kvar i sitt arbete och vara engagerade i sitt arbete. Genom nya arbetssätt visar man att arbetet kan göras på många olika sätt. (Porkka & Salmenjaakko, 2005, 17)

Jag ser att mitt examensarbete är en slags handledning, genom att ge ett handledningsmaterial för frivilligarbetarna. Meningen är att arbetssättet skall stärka resurser, stöda och motivera frivilligarbetarna. Min socionom kompetens om att förmedla, visa och ta fram olika arbetsätt/ metoder förstärks. Samtidigt stärks min kompetens om att kunna handleda och stöda.

4. Autism och autistens sociala färdigheter

Autism är ett funktionshinder som ofta beror på en medfödd störning i hjärnan. En person som lider av autism har ofta svårt med det sociala livet i allmänhet. Personer som har autism har problem med att kommunicera, uttrycka sig och har svårt i olika sociala sammanhang. (Kerola m.fl. 2009, 23-24)

Autism placeras mellan kategorierna ” genomgripande utvecklingsstörning”, ” mental retardation” och ”specifika utvecklingsstörningar”. Autistens mentala ålder är alltid lägre än andra människors. Autism är ett neuropsykiatriskt funktionshinder. Peeters (1999,15) skriver i sin bok att han skulle vilja att man mera skulle fokusera på en pedagogisk behandling inom autism vården, istället för en medicinsk. Han menar att den pedagogiska delen av behandlingen är mycket viktigare.

Till grundläggande sociala färdigheter hör förmågan att lyssna, börja och avsluta en diskussion, fråga, tacka, fråga efter hjälp, följa instruktioner och att umgås med andra, med andra ord att kommunicera med varandra. Också att visa känslor, behandla känslor och att hitta ett verktyg att visa och behandla aggressivt beteende hör till de grundläggande sociala färdigheterna. För en autist är dessa förmågor ofta svåra. Därför är det viktigt att man förstår och kan bemöta en person med autism rätt. (Kerola m.fl. 2009, 36)

Personer med autism har svårt att avläsa känslor, avsikter och tankar. Peeters (1999, 19) kallar det för social blindhet. Personer med autism har en annan syn på verkligheten, de har fel på sin förmåga att förstå meningen bakom det de ser.

Autisterna har en speciell social växelverkan. Den ömsesidiga växelverkan fattas hos personer med autism. Autisterna sociala färdigheter är begränsad och måste läras med att upprepa saker och ting flera gånger. Ofta vill autister gärna umgås och vara med andra, men deras förmåga är begränsad. De sociala färdigheterna lärs i naturliga situationer genom handledning, modeller och via sociala berättelser. En autist kan bra läras sig sociala färdigheter, men växelverkan mellan två människor kan bli ett mysterium för en person med autism i alla fall. (Kerola m.fl. 2009, 35)

Människor med neuropsykiatriska funktionshinder har ofta bristande förmåga att förstå sociala situationer. De behärskar inte de sociala koder och normer som finns i samhället. Om en person inte följer de sociala normerna, leder det ofta till att man blir ensam, men ses som lite udda och man stängs ut från gemenskapen. Personer med autism har aldrig fått

eller kunnat lära sig de grundläggande sociala färdigheterna p.g.a. sitt funktionshinder. Då utgår de från sig själv och det kan leda till svårigheter med kaos och förvirring. (Andersson, B. u.å, 24)

Nya situationer och sammanhang kan också orsaka stress hos en person som har autism, när de sociala färdigheterna är begränsade blir en person som har autism stressad. Men att anpassa miljön, t.ex. genom att tydliggöra kommande händelser i form av att visualisera schema, kan reducera stress som de flesta personer med autism känner inför oväntade händelser och förändringar. (Gerland, 2000, 11)

Hos en person som i barndomen har fått diagnosen autism, finns det en stor sannolikhet att ett socialt handikapp följer med till vuxenlivet. Man talar om att de berör fyra av fem personer som har autism. (Gillberg, 2000, 46)

5. Sociala berättelser och seriesamtal

Sociala berättelser och seriesamtal är arbetssätt. Deras funktion är att beskriva sociala situationer och beskriva hur eller vad en person med autism skall göra. Berättelserna binder situationer ihop. Sociala berättelser och seriesamtal används just oftast för att kommunicera med en person som har autism, för att tydliggöra situationer och händelser. (Andersson, 2000, 17)

Det är meningen att sociala berättelserna skall öka tilliten i ett förhållande mellan de frivillige och kunden. Samtidigt skall berättelserna göra den nya situationen trygg för båda två. Den först sociala berättelsen frivilligarbetaren gör för sin kund, kan vara en presentation om sig själv. Inget mer märkvärdigt än en bild på sig själv och en kort presentation behövs. Seriesamtalen kommer med i bilden sen när frivilligarbetaren har lärt känna sin kund och besökt kunden ett antal gånger. Seriesamtalen skall fungera som ett "bollplank" eller som en utvärderings redskap, i situationer som t.ex. ett läkarbesök inte har gått så bra eller varför inte också om det har gått bra. Man kan också i serierna rita om nästa möte.

Det är viktigt att den som gör berättelsen har någon grundläggande information av personen den skall göra berättelsen åt. Som Andersson (2001, 4) skriver är personer med

autism mycket olika sinsemellan. Berättelserna skall spegla den specifika individens förståelse, färdighetsnivå och inlärningsstil, då är det lättare att skriva berättelserna.

Det är självklart att personalen på ett boende där kunden bor eller anhöriga tar del av arbetssättet p.g.a. att frivilligarbetaren skickar t.ex. dagen före besöket berättelsen till boendet/ hem och då måste personalen/ den anhöriga printa ut berättelsen och ge den till kunden och kanske hjälpa till att läsa/ titta på den.

5.1 Sociala berättelser

Sociala berättelser är korta berättelser som beskriver olika sociala situationer och de reaktioner som förväntas hända. Berättelserna kan användas i olika sammanhang och till att lära sig sociala färdigheter. Det är viktigt att de sociala berättelserna anpassas till individen. Berättelserna skall beskriva en situation och ge relevant information om situationen. Berättelserna kan hjälpa personer med autism att bli bekanta med okända miljöer, nya händelser och göra sociala situationer trygga. (Andersson 2001, 3)

Sociala berättelser fungerar bra då man vill träna problemsituationer eller då man vill träna nya situationer. Via berättelserna vill man lindra stressen, som uppkommer då en person med autism inte uppfattar situationen eller då situationen blir för krävande att förstå. (Kerola m.fl. 2009, 45)

Berättelserna kan skrivas i textform eller i bild+ textform. Då berättelserna är skrivna i textform är det viktigt att personen kan läsa och tolka de skrivna orden. Bilder kan vara bra och underlätta förståelsen i en del berättelser, framför allt för personer som inte läser så bra. Består berättelsen av bilder måste personen förstå bilderna. Berättelserna kan göras med barn från ca.3-årsåldern och uppåt. (Andersson, u.å, 19-23)

Ibland anser personer som använder bilder för kommunikation att de är för tidskrävande, och låter bli att t.ex. göra en social berättelse med bilder, men sättet att använda bilder är både för den som gör berättelsen och för klienten en port för att börja kommunicera och ha växelverkan med varandra. (Kerola m.fl. 2009, 70)

Om man använder bilder i sina sociala berättelser kan man endera fotografera dem själv eller så kan man bra använda internet sidor som har fotografier, som man lagligt kan ladda ner.

Personer med autism har bra minne att kunna snappa upp och komma ihåg en text de läst.(Kerola m.fl. 2009, 71) därför är det bra att använda både bilder och text.

Sociala berättelsernas kan exempelvis innehålla:

- Deskriptiva, berättande och förklarande meningar. Dessa meningar ger en objektiv syn på situationen. De beskriver och ger en bakgrund. Oftast startar berättelsen med en deskriptiv mening.
Ex. Eva skall till läkaren på torsdagen.
- Perspektiv, meningar beskriver personens och de andra människors reaktioner. Vad de ser, hör och tänker och hur de upplever situationen.
Ex. Det kommer att gå mycket bra!
- Direktiva meningar berättar vad och hur personen ska göra för att lyckas. De förtydligar och försöker motivera till önskevärdd reaktion och förväntade beteende.
Ex. Om Eva håller sig lugn, går besöket bra!
- Kontrollmeningar är avslutande meningar. Den sociala berättelsen avslutas positivt och ger förslag på lösningar. Ibland kan det vara att personen själv kommer med förslag och utformar avslutningen.
Ex. Idag har Eva och Marthina haft en bra dag, Eva och Marthina ses nästa vecka igen! (Eva är kunden, Marthina är frivilligarbetaren)

Berättelserna skall vara skrivna i första person. Men man skall då komma ihåg, att relatera berättelserna till personens psykiska utvecklingsnivå och ålder. Meningarna skall vara så direkt och korta som möjligt. Berättelserna skall endera skrivas i nutid eller framtid. Man bör också undvika för mycket information samtidigt. (Andersson 2001, 4)

Vissa berättelser behöver användas en längre tid innan man vet om det fungerar till 100%. Om man inte efter 2-4 veckor ser någon förändring till det bättre måste man som professionell komma på ett annat arbetssätt eller metod att använda. (Andersson, u.å, 23)

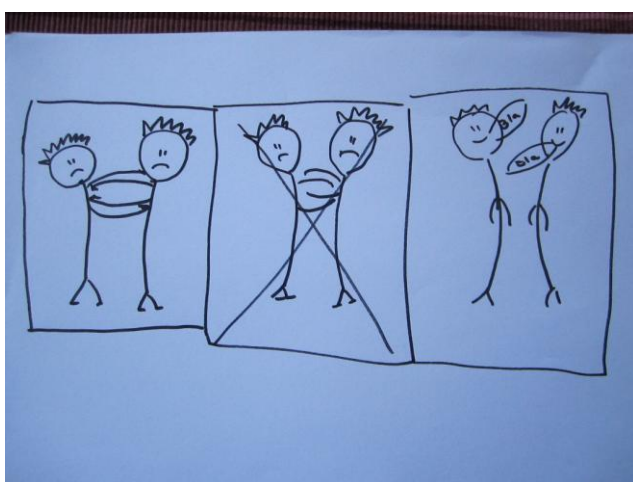
5.2 Seriesamtal

Seriesamtal är ett ritat samtal mellan två eller flera personer. Seriesamtal bygger på, här och nu, situation. Man ritar alltså medan man pratar. Seriesamtal är lika varierande som vilka samtal som helst. Man talar om vad som händer, vad som har hänt och vad som skall hända. Det som är unikt med seriesamtal är att samtalet systematiskt beskriver vad människor säger och gör och förklarar vad de tänker och känner. Person som man gör serien med, måste vara intresserad av bilder och förstå deras budskap. Seriesamtal kan

görs från tidig ålder till vuxen. Seriesamtal skall göras i nära anslutning till den aktuella situationen. (Andersson, u.å, 24-27)

Stickgubbar och tanke- talbubblor används då man ritar upp ett seriesamtal. Samtalen görs så enkla som möjligt, både för klienten men också för den som ritar. Pratbubblor används för att tydliggöra situationen och tankebubblorna för att visa hur man känner sig eller dylikt. Seriesamtal är inte bara att tydliggöra situationer, utan också ett sätt att skapa växelverkan. (Heikura- Pulkkinen& Kujanpää 2006, 15-16)

Ett exempel på ett seriesamtal:

Figur 1. Inte slås, utan tala. (Ritad och fotograferad av Marthina Korhonen)

Om man jämför dessa två arbetssätt med varandra kan man redan märka att det är mera forskats i sociala berättelser än om seriesamtal. Därmed märker man att sociala berättelser används mera än serie samtal, vilket kan bero på att berättelserna skrivs i förväg medan serierna skrivs oftast då situationen uppstår och oftast används vid situationer som är svåra och har gått dåligt. Om jag tänker på mig själv, så har jag också förut bara använt mig av sociala berättelser. Jag tror också att man har mera nytta av att använda sociala berättelser än seriesamtal p.g.a. att man ger berättelsen i förväg och den person som får den har tid att titta igenom den i lugn och ro och kan därmed förbereda sig bättre.

Jag ser och vet att sociala berättelser har en stor nytta i allt kommunicerande med en person som har autism. Nya situationer, svåra situationer, kommande händelser, när man presenterar nya människor osv. Med andra ord ser jag möjligheten att använda sociala berättelser i många olika situationer. Om seriesamtal kan jag inte uttrycka mig på samma

sätt, men är säker på att seriesamtal är ett bra arbetssätt och jag kommer själv att pröva på att göra seriesamtal.

Det är viktigt att komma ihåg och som jag redan tidigare nämnt t.ex. Rust& Smith (2006, 4-5) forskning visar, att sociala berättelser och seriesamtal inte passar för alla personer. Utan man måste våga pröva på arbetssättet och sedan bedöma hur det gått.

6. Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel tar jag fram, forskning och ursprung om sociala berättelser och seriesamtal. Det är viktigt att poängtera att sociala berättelser och seriesamtal bara använts i ca.20 år och berättelserna och serierna som metod eller arbetsätt är obekanta för många ännu idag. Jag har också märkt att människor använder sig av metoden/arbetssättet utan att veta dess ursprung eller, utan de bara använder arbetssättet/ metoden för att någon, någon gång har visat metoden/arbetssättet och man har konstaterat att man har nytta av det.

Sociala berättelser och seriesamtal har fått sitt ursprung hos pedagogen Carol Gray från USA. De första idéerna har hon kommit på i början av 1990-talet. Hon använde först metoderna i arbete med barn som hade autism och autism liknande tillstånd. Det är just Carol som har namngett begreppen. Internationellt har Grays beskrivning av sociala berättelser haft en relativt omfattande tillämpning och det finns flertal vetenskapliga artiklar som redovisar erfarenhet och tillämpningar på användande av sociala berättelser. Hon har via sitt arbete bevisat att sociala berättelser och seriesamtal är en bra och effektiv metod då man umgås med en autistiskperson. Socialpedagogen Birgitta Andersson har hämtat metoden till Norden och har använt metoderna mycket i sitt arbete. Hon har via sitt arbete försökt utveckla och förbättra redan existerande metoden, så väl via forskning och via praktiskt arbete. Hon har flitigt dokumenterat sina erfarenheter av dessa arbetssätt.

Vissa personer, t.ex. personer med autistiska diagnoser, kan nämligen visa brister i sina sociala färdigheter och i sin sociala kompetens i samvaro med andra människor. Enligt Gut& Safran (2002, 8) är sociala berättelser ett ypperligt verktyg för att nå önskevärda sociala färdigheter.

Medan Scattone, Tingstrom&Wilczynski (2006,2-5) har forskat hur sociala berättelser förbättrar sociala färdigheter hos autister och resultaten är mycket positiva. De studerade tre pojkar med autism. Den ena pojkens färdigheter ändrades inte drastiskt, medan de andra

pojknas ändrades mycket, från 0% - 22%. Forskningen visar också att pojkarnas stressförmåga för nya situationer ökade och att deras ibland aggressiva beteende nästan ute blev. Pojkarna kunde läsa och skriva. Pojkarna valdes till undersökningen dels p.g.a. att de alla hade autism som var diagnostiserad och dels för att de alla gick i en specialklass.

Det som bör poängteras är Rust& Smith (2006, 4-5) forskning, som visar att man inte via tidigare forskning har kunnat bevisa att sociala berättelser och seriesamtal fungerar generellt på alla personer som har autism, utan att det fungerar på en enskild individ.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att den vetenskap som berör sociala berättelser och seriesamtal och redovisar deras tillämpning, finns det en tydlig forskningsfokus, nämligen barn. Jag skulle ha hoppats på att kunna hitta mera forskning om sociala berättelser för vuxna personer med autism, men av erfarenhet vet jag att man kan använda sociala berättelser och seriesamtal också till vuxna autister. Sociala berättelser och seriesamtal övas in nuförtiden redan som barn och metoden följer med hela livet ut för en person med autism. Jag kan också via forskningarna konstatera att sociala berättelser och seriesamtal hjälper i många situationer, men att man alltid skall komma ihåg att de är individrelaterade.

I följande kapitel bestyrkas allt dessa som kommit fram i forskningen i och med att böckerna jag använt är skrivna av personer som länge använt sociala berättelser och seriesamtal i sitt arbete, samt av att vissa böcker jag använt är lånande av professionella aktörer.

7 Socialpedagogisk förankring och metoder

Jag har valt att skriva om socialpedagogik för att den speglar hela min utbildning och för att jag tycker att jag vill förankra mitt arbete till ett socialpedagogiskt tankesätt.

Metoderna jag kommer att skriva om kan förankras till sociala berättelser och seriesamtal och bevisar att arbetsätten kan kategoriseras i olika metoder.

7.1 Socialpedagogik

Begreppet kommunikation är ett grundläggande begrepp i möte mellan två människor och i samspelet med varandra. Man kan kalla kommunikation för ”yrkesredskap”. Kommunikation kan vara både verbal och icke verbal. Ibland behöver man olika

arbetsredskap för att kommunicera (Eriksson& Markström 2000, 151–152) och då fungerar sociala berättelser och seriesamtal som arbetsverktyg.

Inom socialpedagogiken kombineras det sociala med det pedagogiska. Socialpedagogiken har ett speciellt pedagogiskt perspektiv. Det socialpedagogiska tankesättet betonar deltagande och dialog. Utveckling är en process av kommunikation, vars kärna är den utvecklades deltagande. (Ranne 2005, 15-16)

Socialpedagogiken strävar efter att integrera marginaliserade människor till och i samhället, det är också en speciell handling mot människor som av någon anledning står eller har hamnat utanför den samhälliga gemenskapen. Gemenskapen kan t.ex. vara ett nätverk. Socialpedagogiken kan reagera genom att förebygga olika samhälleliga ramar. (Madsen 2001, 19-20)

För att förstå krävs bemötande och växelverkan i klientens vardag. Med socionomens kompetens menar man att man har förmåga att bemöta klienten, granska klientens vardagsliv och socialt deltagande. (Ranne 2005, 16,45)

7.2 Metoder

Då man granskar på metoder, i vilka man kan kategorisera sociala berättelser och seriesamtal finns det tre metoder att nämna. Nämligen funktionella metoder, expressiva metoder och narrativa metoder. Funktionella - och expressiva metoder handlar om att visualisera situationer. Att använda berättelser och bilder till att göra sammanhang begripliga.

Ruusunen (2005, 54) beskriver funktionella metoder som ett sätt att genom visualisering/skapande ge temat en form, så att man via bearbetning kan uppnå förståelse.

Funktionella metoder kan berikas med expressiva metoder, som är uttryckande och främja kontaktskapande. (Ruusunen 2005, 60) Ruusunen (2005, 60) skriver också att man genom expressiva metoder har möjlighet att beskriva upplevelser och känslor.

Man talar också om att inom socialpedagogiken ha en expressiv kompetens. Man använder sig av uttrycksformer som inte kan uttryckas verbalt, man uttrycker sig t.ex. med bilder. (Eriksson& Markström 2000,174)

Begreppet narrativ syftar på den kronologiska ordningen, meningsfullheten i vissa händelser för en viss person och att den fokuserar det sociala sammanhanget i vilket berättelsen har sin tillhörighet. (Larsson & Sjöblom & Lilja, 2008, 32)

Jag ser alla dessa metoder som metoder som kan tillämpas i olika sociala sammanhang. Men just i sociala berättelser och seriesamtal handlar dessa metoder om att göra sammanhangen begripliga och tydliga t.ex. via visualisering, bilder och texter.

Som en metod som är riktad till själva kunden är den så kallade metoden om hjälp till självhjälp eller empowerment, att bättre kunna använda sina resurser för att integreras i samhället och att hantera sig själv i olika situationer. Jag ser att man via sociala berättelser och seriesamtal kan öka kundens självuppfattning och att kunden samtidigt blir självsäkrare i olika sociala situationer och blir därmed mer delaktiga i samhället. I och med att man får en bild av kommande händelsen i förväg, kan kunden bättre förbereda sig vad som komma skall. Genom att kunden får själv möjligheten att delta och märker sina resurser, blir varje social situation/ny situation lättare för varje gång.

8 Praktiska delens förverkligande

I detta kapitel beskriver jag hur jag har gått till väga då jag gjort min praktiska del, produkten. Till en början bollade jag med olika idéer om hur min produkt skulle se ut. Jag funderade på broschyr eller handbok. Till slut kom jag fram till att min slutliga produkt skulle bli ett USB- minne, där informationen kan behändigt lagras. Varför jag valde att sätta mina exempel och manual på ett USB- minne är, för att det är praktiskt och största delen av t.ex. sociala berättelser görs med hjälp av dator och då kan man lätt spara dem direkt på USB- minnet. USB- minnet kan lätt gå runt hos frivilligarbetarna och alla frivilligarbetares sociala berättelser kan lagras på ett och samma ställe. På så sätt kan frivilligarbetarna också ta del av varandras sociala berättelser och seriesamtal. I och med att allt finns lagrat på ett ställe och på data, är det lätt att t.ex. följande gång använda sig av samma berättelse genom att ändra på vissa saker. Seriesamtalen kan lagras på USB- minnet t.ex. via att skanna in dem eller ta fotografi och sätta den på USB-minnet.

8.1 Exempelen

Jag kallar mina sociala berättelser och seriesamtal för exempel. (Bilaga 3) Dels för att det är fiktiva, dels för att de bara är exempel och dels för att jag inte tagit reda på vilken nivå av autism kunderna i Avustajakeskus har. Exempelen kommer att handla om läkarbesök, för läkarbesök är det vanligaste besöken en frivilligarbetare utgör med en kund från Avustajakeskus. Jag visar också exempel på "Café besök. Några exempel på hur en frivilligarbetare kan peresnetra sig själv finns också med. Mina exempel är gjorda av mig själv och att jag ställer upp dem så som jag själv lärt mig att göra, men också för att visa att man kan själv bearbeta sina berättelser och samtal utgående från kundens behov och göra dem individuella. Seriesamtalens exempel är också fiktiva situationer, där jag försöka visa en sådan situation som kan hända då en frivilligarbetare är tillsammans med en kund. Exempelen har jag ritat själv och sedan fotograferat, så att jag har kunnat lagra dem på USB- minnet. Alla exempel och manualen visas konkret på papper som bilaga i mitt examensarbete. Meningen är att de exempel jag visar, skall sedan bearbetas av de frivilligarbetarna, så att de kan bästa använda exemplen i sitt arbete och ta modell av mina exempel.

8.2 Fotografierna

Jag har själv tagit de fotografier som jag har behövt för mitt examensarbete. Varför jag valt att ta själv bilderna är p.g.a. att examensarbetet är mitt och jag vill visa att man själv kan ta sina bilder till sina berättelser. De människor som finns på mina fotografier är jag och mina två vänner och jag har tagit ett skriftligt lov av dem att få använda fotografierna i mitt examensarbete.(Bilaga 1 och 2) Annars har jag tagit allmännyttiga bilder som t.ex. bild på en bil. Jag har också via att rita bilderna, försökt visa att man kan rita sina bilder då man gör en social berättelse.

Jag tog min kamera och gick till Turun Yliopisto och deras utrymmen där jag träffade Anni och Frida. Anni fungerade som läkare och Frida som en kund från Avustajakeskus. Jag fungerar som frivilligarbetaren i vissa fotografier. De andra fotografierna har jag "fotat" vid lämpliga tillfällen.

8.3 Manualen och texterna

Jag har själv skrivit de texter som jag behövde för mina exempel av sociala berättelser och seriesamtal. Texterna kommer alltid under exemplet. Tanken med manualen (se bilaga 3) är att den skall vara så lätt läst som möjligt. I manualen beskriver jag och tar upp det viktigaste sakerna om hur man använder sociala berättelser och seriesamtal. I manualen hänvisar jag också till vissa av exemplen. Den text som finns i mappen ”manual för sociala berättelser och seriesamtal”, har jag själv skrivit, det som jag lärt mig då jag skrivit och läst för min teoretiskadel. Texterna speglar också den personliga erfarenheten och kunskapen jag har om t.ex. sociala berättelser.

8.4 Slutliga produkten

Jag har själv köpt USB- minnet dit mina exempel av sociala berättelser och seriesamtal lagras. Manualen lagras också på USB- minnet. Exemplen och manualen har egna mappar där de lagras. Mapp 1 ”*manual för sociala berättelser och seriesamtal*”. (Bilaga 3) Mapp 2 ”*exempel på sociala berättelser*”. (Bilaga 3) Mapp 3 ”*exempel på seriesamtal*”. (Bilaga 3). Den slutliga produkten överläter jag till Avustajakeskus. Tanken är att USB- minnet finns i Avustajakeskus kansli. Sen får koordinatören och frivilligarbetarna själva komma överens hur de bäst i praktiken kan använda USB- minnet och hur man förmedlar och lagrar frivilligarbetarnas sociala berättelser och seriesamtal.

9 Tillförlitlighet och etik

Genom att använda mig av databaser som EBSCO och Emerald Library som är respekterade källor kan jag anse dem tillförlitliga. Jag har använt mig av böcker som jag fått låna av professionella aktörer bl.a. Kårkulla samkommun och i och med att de använder sig av dessa arbetsätt och material vet jag att de är tillförlitliga. Det som är synd, är att jag inte hittat så mycket material om sociala berättelser/ seriesamtal för vuxna personer som har autism, på basen av mina egna erfarenheter vet jag att just dessa arbetsätt som jag skrivit om används i verkligheten och att arbetsättet används för vuxna personer som har autism.

I och med att jag använt mig också av engelskspråkiga artiklar kan det finnas risk till en viss misstolkning av texten då jag har måsta översatt texterna till svenska.

Jag har haft mycket svårt att hitta material av Carol Gray och därför är hennes böcker eller forskningar inte med i mitt examensarbete, vilket jag själv tycker är mycket synd.

Jag har under hela arbetsprocessen försökt arbeta med en etisksyn. Jag har valt att inte t.ex. kontakta de kunder som har autism i Avustajakeskus p.g.a. att bevara deras anonymitet och för att inte gör dem förvirrade. Jag har också tagit ett skriftligt tillstånd av mina vänner som finns på fotografierna, så att det inte blir oklarheter och för att det är etiskt rätt att göra så. Jag har också läst igenom boken om etiska regler för yrkesmänniskor inom socialbranschen som Talentia rf har utgivit.

10 Kritisk granskning och diskussion

Jag tycker att mitt examensarbete besvarar projektets mål. Projektets genomgripande mål är att ta fram ett resurs förstärkande arbetsätt som främjar självständighet i olika livssituationer. Mitt examensarbete stärker också det kunnande som en personal eller anhöriga har och samtidigt har det också nytta av mitt examensarbete.

Jag hoppas att min produkt stöder och motiverar frivilligarbetarna i sitt arbete. Avsikten är att frivilligarbetarna får idéer att kunna bemöta kunder med autism och att förstå en autistisk persons sociala färdigheter. Som jag redan tidigare sagt, hoppas jag att Avustajakeskus bättre skulle kunna ta emot personer som har autism och kunna ge service för dem.

Jag upplever att jag använt ett socialpedagogiskt tankesätt i mitt examensarbete. Jag har besvarat projektets mål, besvarat önskan av frivilligarbetarna och beaktat de sociala färdigheter en person med autism har.

Processen har varit tung och ibland oklar, men ändå mycket givande med tanke på framtiden och är nöjd med mitt examensarbete överlag. Jag ångrar inte de val och avgränsningar jag gjort, men jag hoppas att någon annan studerande är intresserad av utveckla arbetet eftersom det finns möjligheter till det.

I detta kapitel kommer jag att kritiskt granska hela arbetet, dvs. allt från idén till produkten. Jag kommer också att se framåt och diskutera utvecklingsförslag. Jag granskar kritiskt starka och svaga sidor i mitt examensarbete.

Då jag valde projektet Tillgång, aktivitet och gemenskap - T. A. G i livet visste jag inte helt vad projektet handlade om, men kom ganska snabbt på det efter första gruppträffen.

Jag valde som datainsamlingsmetod att använda litteraturstudier, ett sätt som var bästa sättet att skaffa material för mig, jag är inte intresserad av att forska själv i något nytt. Jag anser att jag hittat bra material både på de båda inhemska språken, samt engelska. Mina sökningar varit breda, jag har sökt i många olika bibliotek och databaser och hittat bra material som jag haft nytta av. Det som är synd är att jag inte har kunnat hitta ordentligt material av Carol Gray, hon är ju ändå ”modern” för sociala berättelser och seriesamtal.

Jag har i teorin tagit upp det viktigaste om autism och frivillighet i Finland, för att få en bra grund i mitt arbete. Jag har påvisat via teorin och forskningarna att sociala berättelser och seriesamtal används. Jag har också bevisat att det finns olika metoder som mitt arbetsätt kan kategoriseras i och kunnat förankra mitt examensarbete till en socialpedagogisk tankesätt.

I början av skrivprocessen hade jag enligt mig klart hur det slutliga arbetet skulle se ut, men fick under skrivprocessen konstatera att jag fick ändra på ganska mycket och göra kompromisser. Om jag nu först skulle påbörja på mitt examensarbete skulle jag göra vissa saker på ett annat sätt, som t.ex. tagit reda på hur mycket frivilligarbetarna eller personalen på Avustajakeskus vet om sociala berättelser och seriesamtal.

Syftet var att ge ett arbetsätt för frivilligarbetarna. Syftet var också att via arbetsättet stärka resurser, stöd och motivera frivilligarbetarna i sitt arbete. Jag anser att syftet var relevanta och att jag har hittat bra teori som besvarar frågeställningarna. Eftersom mitt material (manual och exemplen) inte är prövade i verkligheten kan jag endast bevisa via teorin att dessa arbetsätt används i praktiken och att de fungerar. Med kapitlen 1.2 och 3.1 visar jag att nya arbetsätt behövs. För att jag skulle ha kunnat försäkra mig om att frivilligarbetarna förstår tanken med USB- minnet, skulle jag ha kunnat ha ett handledningstillfälle där jag skulle ha presentera mitt material.

Det finns en del saker man skulle kunna förbättra efter att materialet tagits i användning. Som utvecklingsförslag skulle man kunna ta reda på om sociala berättelser och seriesamtal kan användas åt andra kundgrupper. Som Salonen (personlig kommunikation 27.01.2011) sade, har de inte exakta diagnoser på sina kunder, utan man använder ett större begrepp, som t.ex. utvecklingsstörning. Ett annat utvecklingsförslag som är intressant och viktig är

uppföljningen hur sociala berättelser och seriesamtal fungerar i praktiken i Avustajakeskus och om de inte fungerar, vad använder man då för arbetssätt?

I figuren nedanför har jag valt att visa en modell som jag kallar kommunikationsmodellen och som också kan uppfattas som en verksamhetsmodell. Modellens principer utgår från den text jag skrivit om i kapitel 7.2. Jag anser också att denna kommunikationsmodell kan bearbetas och att det säkert finns flera kommunikations metoder som t.ex. personal eller anhöriga använder, då de kommunicerar med en person som har autism. Personalens eller anhörigas metoder kanske inte har beskrivits och därmed inte är ”officiella” metoder som har kommit till offentligheten. Men jag tror att det finns många arbetssätt och metoder personal och anhöriga kunde dela med sig till offentligheten.

Figur 2. Kommunikationsmodell (Bilden av Marthina Korhonen)

Källförteckning

af Hällström, R. (2011, 10 mars). Det är okej att göra gott. *Kyrkpressen*, s. 3

Andersson, B.(u.å). *Bygga upp ett erfarenhetsbibliotek genom sociala berättelser och seriesamtal. Ett pedagogiskt arbetsätt för barn/elever/personer med neuropsykiatriska problem som Autism, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom, DAMP och AD/AH.* Ängelholm: Birgitta Andersson AB

Andersson, B.(u.å). *Vägledning - Genom pedagogiska strategier till personer med neuropsykiatriska funktionshinder som DAMP, AD/HD, Autism, Aspergers syndrom, Tourettes syndrom. Pedagogiska arbetsätt för anhöriga, pedagoger och personal.* Ängelholm: Birgitta Andersson AB

Andersson, L. (2001). *Sociala berättelser och Seriesamtal. Teori och Praktik.* Stockholm: Riskföreningen för autism

Autismi- ja Aspergerliitto ry. (u.å) http://www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo (hämtat 1.2.2011)

Eriksson, L. & Markström, A.M. (2000). *Den svårfångade socialpedagogiken.* Lund: Studentlitteratur

Gerland, G. (2000). *Hur kan man förstå och behandla utagerande och självskdande beteende vid autism? – en översikt över behandlingsmodeller och relaterade faktorer.* Stockholm: Riksföreningen Autism

Gillberg, C. (2000) *Autismi ja autismin sukuiset häiriöt.* (3. Painos.) Helsinki: Hakapaino Oy

Gut, D & Safran, S. (2002). Cooperative learning and social stories: Effective social skills strategies for reading teachers. *Reading & writing Quarterly*, vol. 18 (1), 87-91.

Harju, A. (2003). *Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet.* Vantaa: Dark Oy.

Heikura-Pulkkinen, U., Kujanpää, S. (2006) *Sosiaaliset kuvatarinat.* Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino Oy

- Karjalainen, T & Vilkkumaa, I. (2004). *Kuntoutus kanssamme – Ihmisen toimijuuden tukeminen*. Helsinki: Stakes
- Kerola, K., Kujanpää., S, Timonen, T. (2009). *Autismin kirjo ja kuntoutus*. Juva: WS Bookwell.
- Koskiahho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka vapaaehtoistyössä. Teoksessa: Eskola, A & Kurki, L.(toim.). *Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena*.(s.15-40) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy
- Lahtinen, P. (2003). *Ihminen on tärkein instrumentti. Työnohjaus vapaaehtoisessa tukihenkilötyössä*. Vantaa: Dark Oy
- Larsson, S., Sjöblom, Y., Lilja, J. (2008). Berättelser i det sociala arbetet. Ingår i: Larsson, S.,(red.) Sjöblom, Y.(red.), Lilja, J. (red.) *Narrativa metoder i socialt arbete*.(s.29-51) Ungern: Studentlitteratur.
- Madsen, B (2001). *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur
- Peeters, T (1999). *Autism- från teoretisk förståelse till praktisk pedagogik*. Stockholm: Liber AB.
- Porkka, S-T.& Salmenjaakko, J. (2005). *Vapaaehtoistyön työnohjauksen järjestäminen*. Vantaa: Suomen mielenterveysseura
- Ranne, K (2005). Sosialipedagogikka koulutuksessa ja työelämän kehittämisessä. Teoksessa: Ranne, K.,Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.). *Sosiaalipedagoginen ammatillisuus- Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi*.(s.14-19) Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Rust, J., Smith, A. (2006). How should the effectiveness of social stories to modify the behavior of children on the autistic spectrum be tested? *Autism*, Vol 10 (2), 125-138.
- Ruusunen, T (2005). Ilmaisulliset menetelmät - siltoja itseen ja toisiin. Teoksessa: Ranne, K.,Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. (toim.). *Sosiaalipedagoginen ammatillisuus- Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi*.(s.54-61) Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Scattone, D., Tingstrom, D.& Wilczynski, S. (2006). Increasing Appropriate Social Interactions of Children With Autism Spectrum Disorders Using Social Stories. *Focus on Autism & Other Developmental Disabilities*, Vol. 21(4), 211-222.

Vaartio-Rajalin, H. 2010. *Projektbeskrivning* - *T.A.G. i livet.*

Bilaga 1

Lov för att använda fotografier

Jag Frida Lindholm ger lov åt Marthina Korhonen att ta fotografier av mig och lov för att Marthina får använda fotografierna i sitt examensarbete.

Åbo 28.03.2011

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Frida Lindholm", written over a horizontal line.

Bilaga 2

Lov för att använda fotografier

Jag Anni Herlevi ger lov åt Marthina Korhonen att ta fotografier av mig och lov för att Marthina får använda fotografierna i sitt examensarbete.

Åbo 28.03.2011

Anni Herlevi

Mapp 1

**”Manual för sociala berättelser
och seriesamtal”**

Hej du som gör värdefullt arbetet genom att vara frivillig!

Som frivilligarbetare känner man ofta att man skulle behöva mera handledning, stöd och framför allt nya arbetssätt då man jobbar bland kunder. Det har man all rätt att också få.

Denna manual är riktad för dig som frivilligarbetare som arbetar med kunder som har autism och manualen skall fungera som ett stöd då du använder dig av sociala berättelser och seriesamtal. Jag hoppas att manualen också motivera dig i ditt värdefulla arbete. Manualen funktion är också att stärka dina resurser.

Sociala berättelser och seriesamtal är ett ypperligt arbetssätt då man vill kommunicera, tydlig göra situationer eller beskriva situationer för en person som har autism. Dessa arbetssätt lindrar också stress som kan uppkomma då en person med autism inte förstår situationen.

Personer som har autism har begränsade sociala färdigheter. Då du skall kommunicera och bemöta en person som har autism, kom då ihåg:

I förväg:

Ta reda på hur just din kund med autism kommunicerar. Fråga råd av de anhöriga eller personalen på boendet, de känner kunden bäst.

Visualisera eller skriv ner till pappers det som skall hända.

Skicka i väg din berättelse i för väg

Då du är med kunden:

Håll längre fysiskkontakt än normalt och ta i beaktande kundens revir.

Kommunicera tydligt, tala långsamt, förklara kortfattat och ge tydliga svar.

Ifall det uppstår problemsituationer, kan du använda dig av seriesamtal.

Många forskningar har visat att man med hjälp av sociala berättelser och seriesamtal kan uppnå tillit, stärka självförtroendet och lindra stress i nya situationer. Sociala berättelser och seriesamtal är också bra då nya situationer skall läras in och är ett ypperligt arbetssätt då man vill lära en person med autism sociala färdigheter. Kanske du kommer på nya ställen eller situationer du kan använda sociala berättelser och seriesamtal?

Sociala berättelser är små berättelser som skall tydliggöra olika situationer och händelser. Genom att du ger din sociala berättelse i förhand till kunden, kan han/hon i lugn och ro bekanta sig vid händelsen och får klart för sig vad ni skall göra.

Ge inte genast upp om berättelserna eller samtalen inte genast fungerar, ha tålamod, ge tid, pröva på olika typer berättelser. Variera med text och bild. Hitta ditt egna sätt och fram för allt kundens sätt att bemöta sociala berättelser och seriesamtal. Inget är rätt eller fel, utan pröva dig fram och ha tålamod.

I de två andra mapparna kommer jag att visa konkreta exempel på sociala berättelser och seriesamtal. Så gå och titta och ta modell av dem!

Sedan är det bara att börja lagra dina berättelser och seriesamtal på USB- minnet. Dela era berättelser och samtal med varandra, hjälp varandra att göra berättelser och samtal och tipsa varandra om just du kommer på något bra sätt att göra berättelser eller samtal.

Våga pröva, så lyckas du! Lycka till!

Några litteraturtips du kan använda dig av:

Andersson, B. (2006). *Sosiaaliset tarinat ja sarjakuvitetu keskustelu*. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino Oy

Andersson, L. (2001). *Sociala berättelser och Seriesamtal. Teori och Praktik*. Stockholm: Riskföreningen för autism

Heikuri-Pulkkinen, U., & Kujanpää, S. (2006). *Sosiaaliset kuvatarinat*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Hur använder man sociala berättelser och seriesamtal.

Sociala berättelser:

- Är individrelaterade. De bygger på situationer som är bekanta för en person, men som han/hon har svårt att hantera. Viktigt är att berättelserna görs för en individ, utgå från kundens mentala ålder och förståelse. Kunden måste förstå bilder eller kunna läsa text.
- Skriv alltid berättelserna i första person! Ta i förväg reda på hurudan kund du kommer att möta och vad är specifikt just för den kunden. Då underlättar du inte bara kunden, utan också dig själv och kan känna dig trygg i situationen.
- Du som skriver berättelsen måste ha en klar bild av händelsen eller situationen som berättelsen skall handla om.
- Oberoende om du använder bilder eller text, så kom ihåg att det blir en sammanhängande berättelse. Berättelsen skall ha en tydlig början och ett tydligt slut
- Sociala berättelserna skall vara så tydliga som möjligt. Använd korta meningar. Undvik för mycket information samtidigt.
- Skriv sociala berättelser i nutid eller framtid, inte förflutet.
- Använd t.ex. klockslag då du gör berättelser i text form. Fråga råd av personal/anhörig om hur din kund uppfattar klockan och om din kund behöver veta klockslag.

Se alla exempel i mappen "exempel på sociala berättelser".)

Berättelserna kan innehålla:

- När och var uppstår situationen (t.ex. klockslag, plats osv.)
- Vilka är inblandade (du och kunden)
- Hur lång tid håller den på (t.ex. klockslaget då händelsen börjar och klockslaget då den slutar)
- Hur börjar och slutar den (t.ex. var man startar och slutar)
- Vad händer och varför (vad skall man göra, t.ex. besök till läkaren)
- Eventuella aktiviteter som föregår eller följer efter situationen och på så sätt är en del av den (t.ex. att man åker bil till och från händelsen)

Undvik orden: inte, aldrig, alltid

Din första sociala berättelse kan vara en presentation av dig själv. En bild på dig och en kort presentation räcker. *(se exempel i mappen " exempel på sociala berättelser.)*

Om du inte själv vill ta bilder till dina berättelser, kan du använda dig av internetsidor där det är lagligt att ladda ner bilder i från: www.freepphoto.com eller www.freefoto.com .

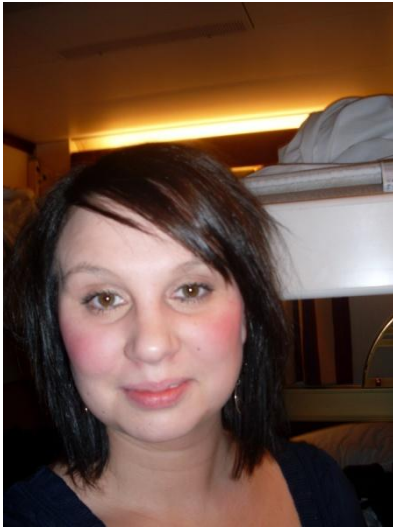
Seriesamtal:

- Gör tillsammans med kunden direkt efter händelsen, men dock så att du och kunden är lugna (går bra att göra den då ni kommit tillbaka till boendet/hemmet, då hinner ni lugna er på vägen.) Ta penna och papper, rita en serie samtidigt som ni pratar igenom situationen muntligt. Sträckgubbar går bra, de är enkla för dig att rita och enkla för kunden att förstå.
- Använd gärna tanke- eller talbubblor för att ännu mera tydliggöra vad som hänt och hur man känner sig.(*se exemplet, ”gå, inte springa, i mappen exempel på seriesamtal.*)
- Oftast ritar man serien från början till slutet, men ibland måste man börja från slutet för att klargöra hur situationen gick till.
- Man ritar oftast ett kryss över den bild som inte är tillåten att göra eller är det fela sättet att göra. Man kan gärna använda röd penna då man kryssar över, så att det blir ännu tydligare. (*se exemplet ”inte springa” i mappen för seriesamtal.*)
- Seriesamtalet analyserar, visualiserar och delar upp en händelse
- Seriesamtalen kan du också använda för att planera ert nästa möte med kunden. (*se exemplet ”Simhall” i mappen exempel på seriesamtal*)

Fast du nu läst denna manual, hoppas jag att du också läser hela Marthina Korhonens examensarbete. På så vis får du ännu mera information om dessa arbetssätt!
Examensarbetet kan du läsa på internet på sidan: <http://www.theseus.fi/>

Mapp 2

**”Exempel på sociala
berättelser”**

Hej Eva!

Här på bilden ser du mig. Jag heter Marthina.

Jag kommer och träffar dig nästa måndag 30.3.2011, klockan 13.00 . Jag kommer till dig på boendet. Då skall vi lära känna varandra.

Vi ses!

Så här kan du t.ex. presentera dig själv första gången då du skall träffa din nya kund.

**Hej Eva! Här på bilden ser du mig. Jag heter
Marthina.**

Jag kommer till boendet på onsdagen.

**Då skall vi planera vårt café besök till Åbo *eller* jag
kommer med dig nästa tisdag på läkarbesök till HVC.**

Vi ses!

Café besök till Café Brahe i Åbo centrum 30.3.2011

KL. 13.00 Kommer Marthina till boendet

KL. 13.15 Åker Eva och Marthina med bil till Åbo

KL. 13.30 Är Eva och Marthina framme i Åbo

- Eva väljer vad Eva vill dricka och äta
- Eva väljer ett bord var Eva och Marthina skall sitta
- Eva äter i lugn och ro

KL. 14.00 Åker Eva och Marthina bil hem tillbaka

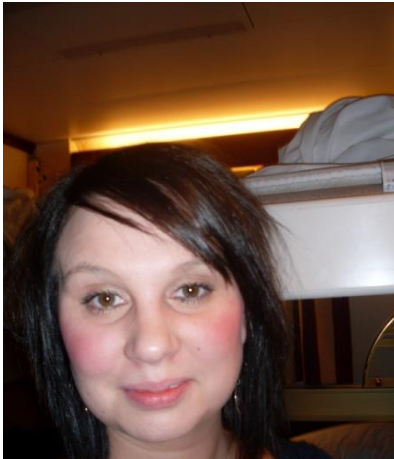
KL. 14.15 Eva och Marthina är framme vid boendet

KL. 14.30 Eva blir på boendet, Marthina åker hem

HEJ DÅ! EVA OCH MARTHINA SES IGEN 5.4.2011

Här beskrivs café besöket i text, men också klockslag är utsatta. Ibland behövs tiden sättas ut för att ännu mera tydliggöra händelsernas förlopp.

Café besök till Café Brahe i Åbo centrum 30.3.2011

Marthina söker Eva.

Eva och Marthina åker bil.

Eva och Marthina besöker ett Café.

Eva väljer vad hon vill äta.

Eva väljer vad hon vill dricka.

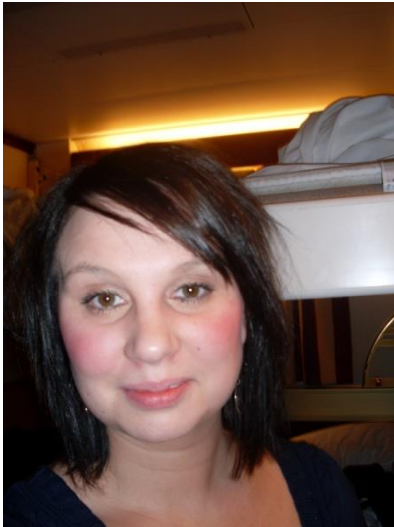

Då Eva och Marthina ätit och druckit klart. åker Eva och Marthina hem

Denna sociala berättelse är med både bild och text. Ibland underlättar texten förståelsen av bilderna. Här skulle man ännu efter bilden "dricka" kunna ha t.ex. en bild av stolar och ett bord och under texten skulle lyda "Eva väljer var Eva och Marthina skall sitta."

Café besök till Café Brahe i Åbo centrum 30.3.2011

Ville visa en berättelse bara i bild. Som du märker har ändå text en mycket stor betydelse i en social berättelse. Så jag personligen rekommenderar att du då du använder bilder, så använd då också text.

Eva skall till läkaren 28.3.2011

KL. 10.00 Marthina söker Eva

- Eva och Marthina åker bil
- Eva och Marthina åker till sjukhuset
- Eva anmäler sig, Marthina hjälper till
- Eva och Marthina sitter och väntar i vänterummet
- Läkaren ber in Eva, Marthina följer med
- Läkaren tar blodtrycket av Eva
- Läkaren kollar i Evas öron
- Läkaren kollar i Evas ögon
- Eva tackar läkaren
- Eva och Marthina åker bil
- Eva kommer hem

Denna berättelse beskriver händelsen och förloppet. Också tiden då vi man startar är utsatt. Men märk väl, tid för hemkomst är inte utsatt p.g.a. att du inte kan veta ifall tiden drar ut och ni inte kan hålla exakta tiderna. Ibland kan sådana små saker göra en person med autism stressad.

Eva skall till läkaren 28.3.2011

- Marthina söker Eva
- Eva och Marthina åker bil
- Eva och Marthina åker till sjukhuset
- Eva anmäler sig, Marthina hjälper till
- Eva och Marthina sitter och väntar i vänterummet
- Läkaren ber in Eva, Marthina följer med
- Läkaren tar blodtrycket av Eva
- Läkaren kollar i Evas öron
- Läkaren kollar i Evas ögon
- Eva tackar läkaren
- Eva och Marthina åker bil
- Eva kommer hem

Den här berättelsen är skriven enbart i text, utan klockslag. Ibland kan klockslagen stressa en person med autism. Kom ihåg det är individuellt!

Eva skall till läkaren 28.3.2011

Marthina söker Eva från boendet.

Eva och Marthina åker bil.

Eva och Marthina åker till sjukhuset.

Eva anmäler sig, Marthina hjälper till.

Eva och Marthina sitter och väntar i vänterummet.

Läkaren ber in Eva, Marthina följer med.

Läkaren tittar i Evas ögon.

Läkaren ser in i Evas öron.

Läkaren mäter Evas blodtryck.

Eva tackar läkaren och skakar hand.

Då Eva är klar, åker Marthina och Eva hem med bil.

Den här sociala berättelsen är ganska detaljerat beskrivet. Oftast räcker det att man bara fast har en bil där man visar att läkaren skall undersöka, i stället för att ha det så detaljerat. Texten underlättar bildens förståelse. I slutet kan du också eventuellt ha en bild på ett hus. Endera det riktiga huset som kunden bor i eller bara en allmän bild av ett hus, som symboliserar hem.

Idag skall Eva till läkaren med Marthina

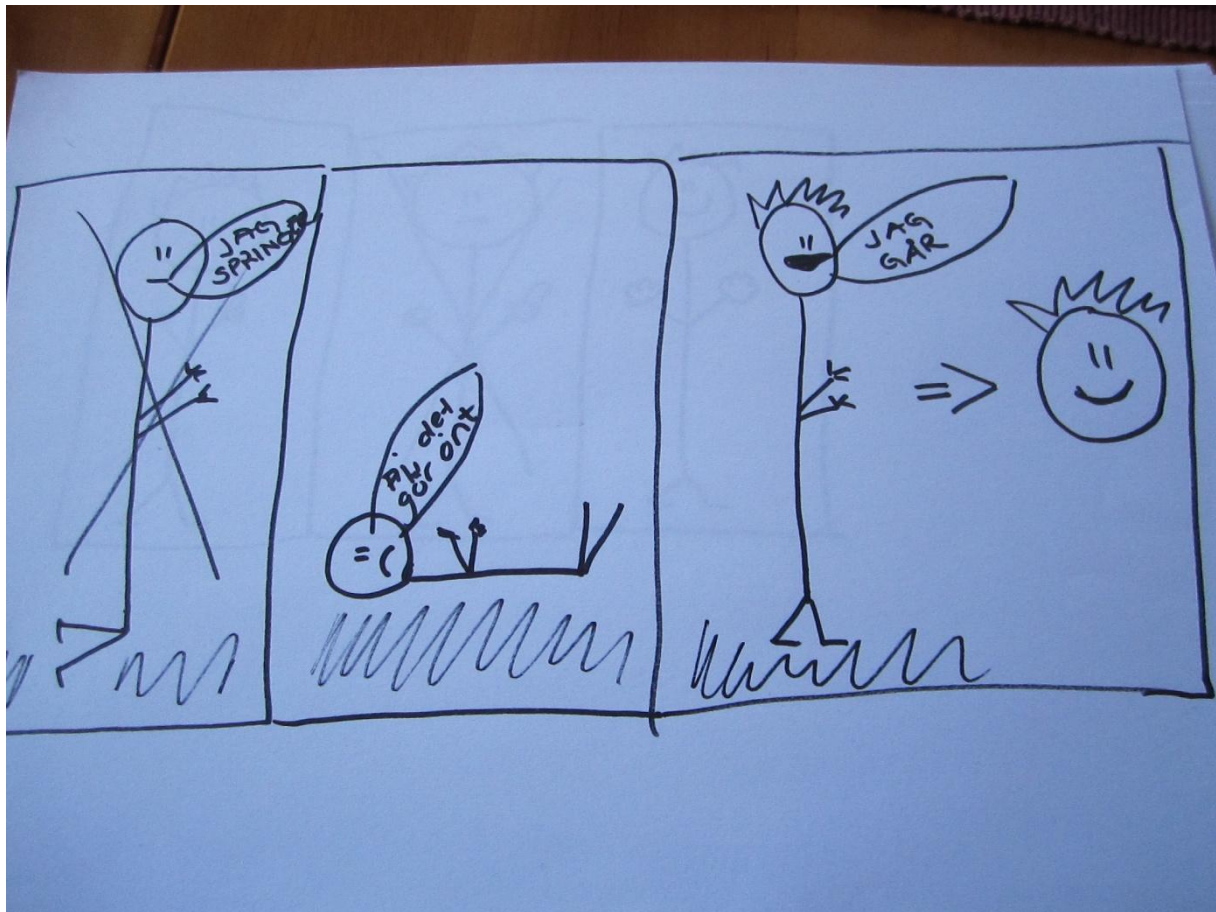
Ibland känns det obehagligt för Eva att besöka läkaren. Men om Eva håller sig lugn så går det bra! Eva känner sig också orolig då hon skall sitta och vänta i vänterummet på sjukhuset, men Eva vet att bara hon där också håller sig lugn går allt bra. Eva har Marthina med sig hela tiden. Marthina och Eva äter glass sedan då Eva och Marthina kommer tillbaka till boendet.

En kort social berättelse om hur Eva känner sig då hon skall till läkaren. I slutet märker du att man kan använda en rolig sak som skall hända. Ta reda på vad din kund tycker om!

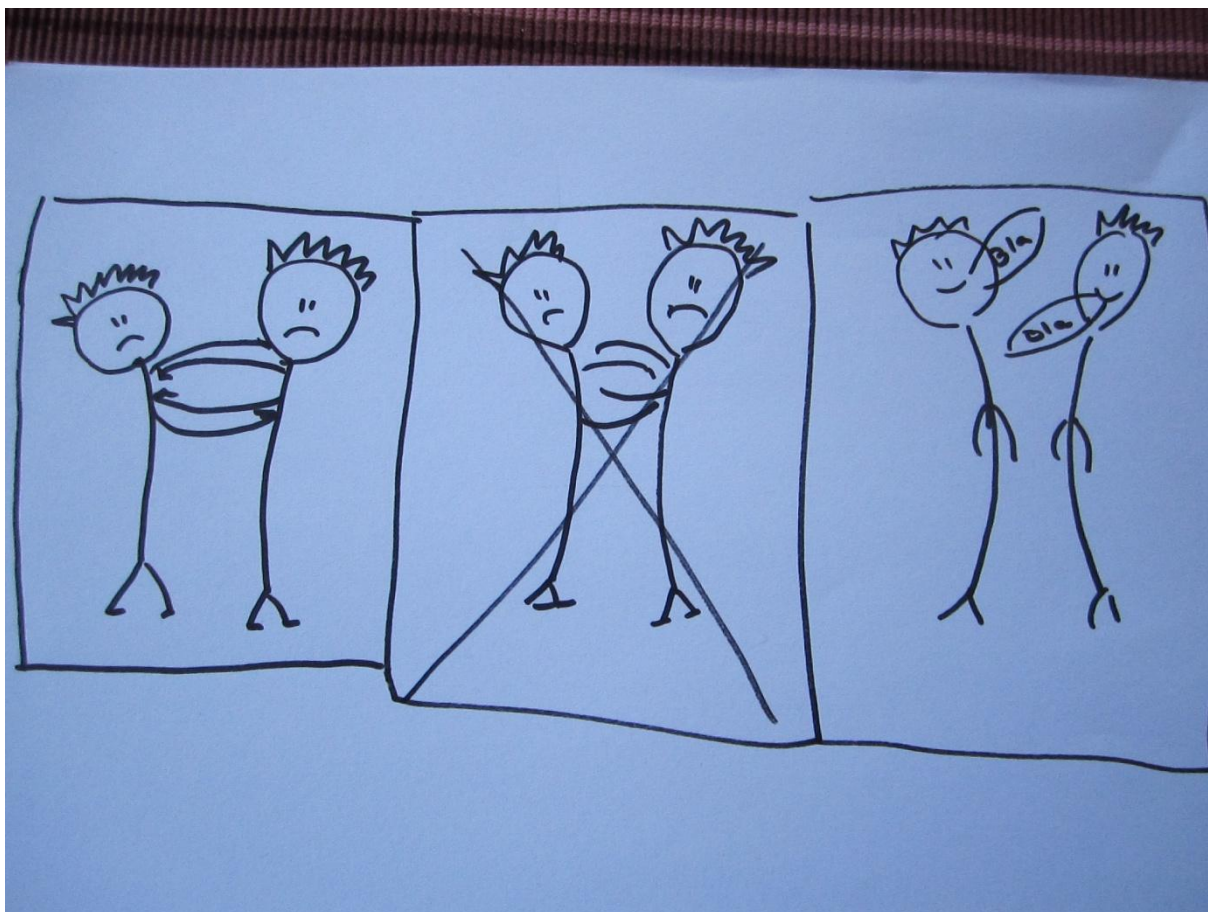
Denna berättelse kan t.ex. personalen på boendet eller den anhörig skriva. Men jag rekommenderar att du i alla fall gör din sociala berättelse om händelsen.

Mapp 3

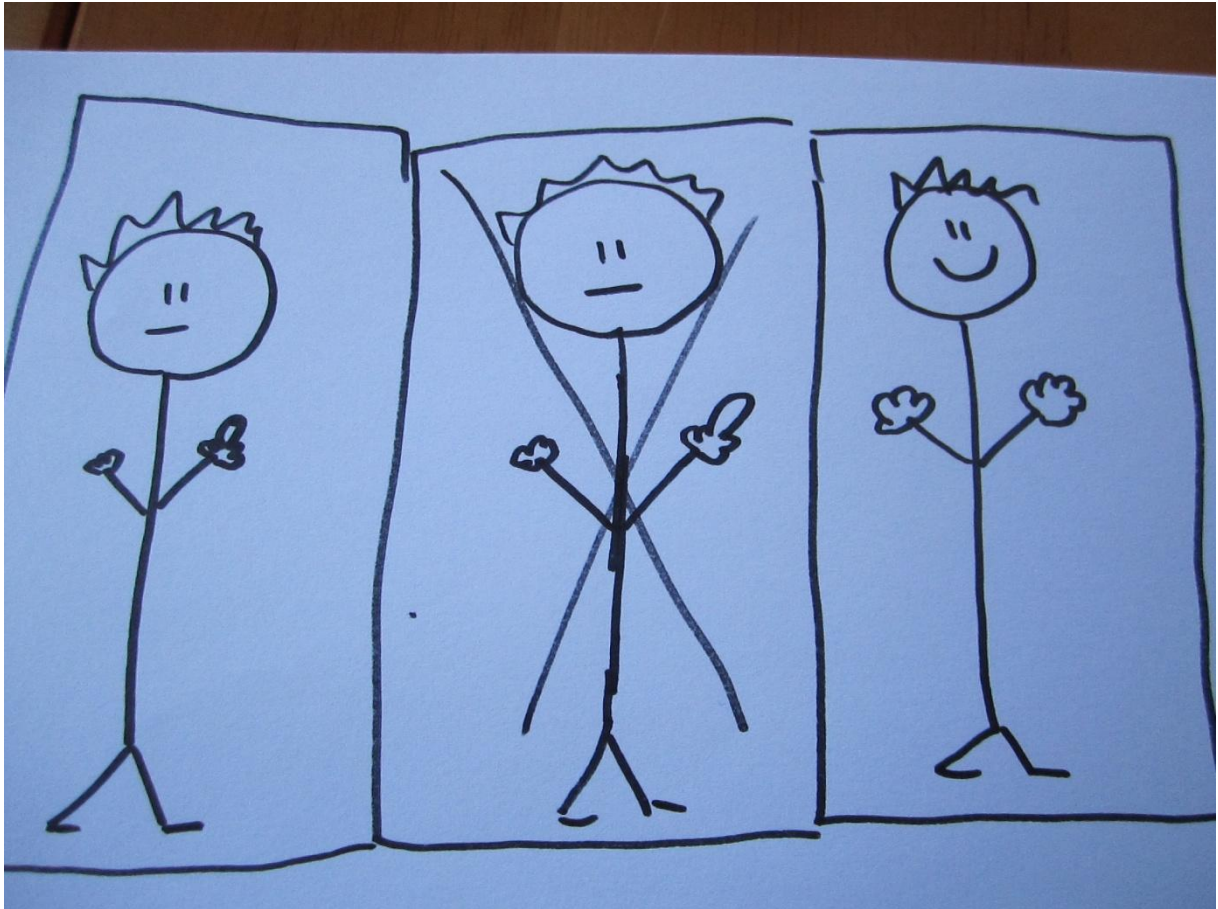
”Exempel på seriesamtal”

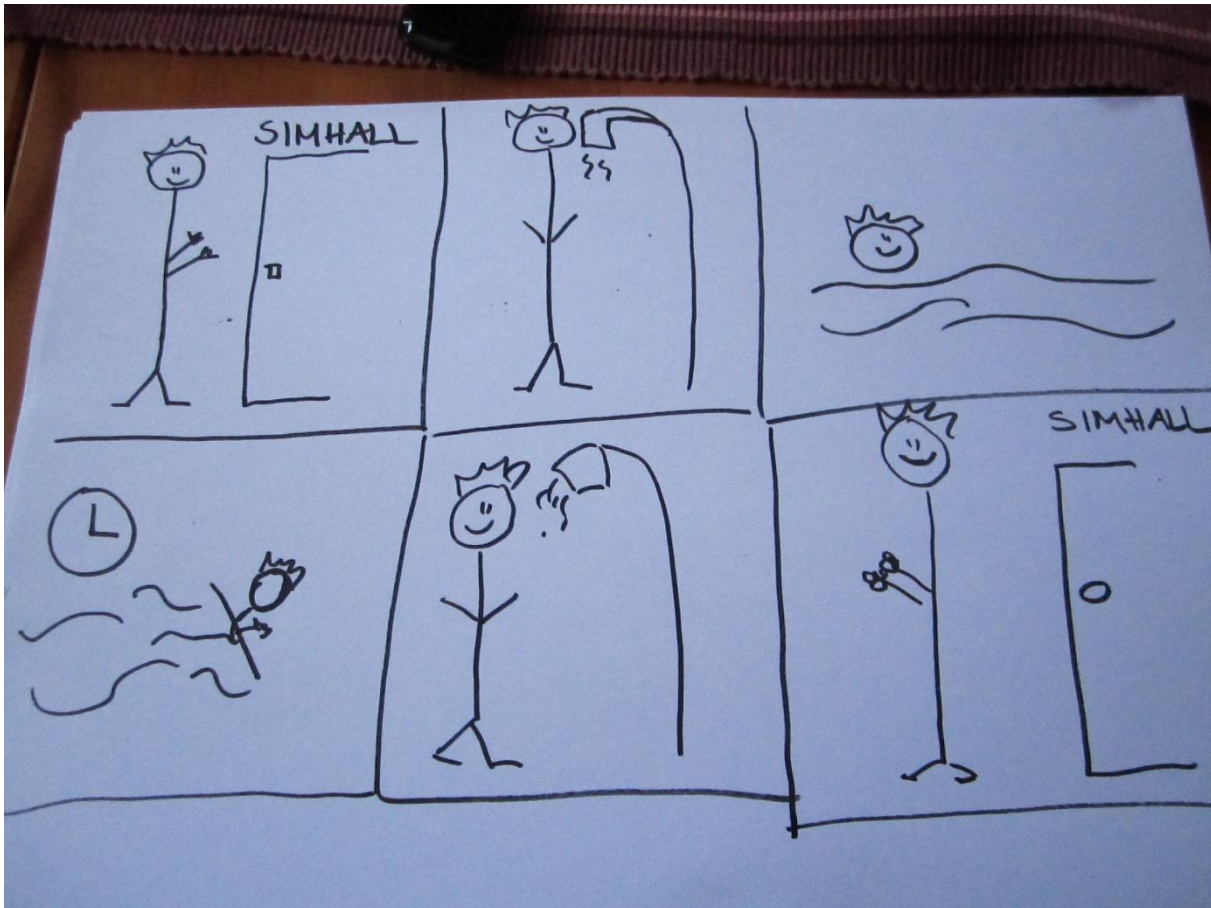
I detta seriesamtal har t.ex. din kund sprungit då ni varit någonstans. Då ritar man bilden då man springer och vad som hände, kunden föll och fick sjukt. Sedan ritar man en bild där man går. Märk väl minerna på gubbarna. Första bilden munnen "rak", andra bilden munnen "sur" och tredje bilden munnen "rak" och sedan ännu en glad gubbe. För då man går faller man inte lika lätt och då kan man vara glad.

Inte slåss, tala i stället handlar detta seriesamtal om. Märk väl att det som man inte skall göra har man kryssat över.

Inte visa mittfingret, utan vinka i stället handlar detta seriesamtal om. Ibland så kanske inte en person med autism förstår att man inte får visa mittfingret och då kan man förklara det via ett seriesamtal och visa vad hon/han i stället ska göra. Märk väl krysset som dragits över den bilden som man inte får göra.

Ett seriesamtal kan man också rita i syftet att bereda för följande möte. Då du och din klient har kommit tillbaka till boendet/hem, kan du via seriesamtal rita upp ert nästa möte och vad de skall handla om.

Ni skall till simhallen. Först duschar man. Sedan simmar man. Då klockan slår tre, stiger man upp ur bassängen. Sedan duschar man sig igen. Till slut går vi bort från simhallen.

Du kan ändå gärna göra och skicka en social berättelse ännu dagarna före händelsen, då säkrar du dig att informationen har gått fram och kunden har dubbelt fått förberedelse om den kommande händelsen.